

# سنجش به روش کارپوشه راهکاری مناسب برای ارزشیابی مستمر

## فرانک نمیرانیان<sup>۱</sup>

(۱) دبیرستان نمونه دولتی الهام، منطقه هشت آموزش و پرورش تهران، ایران

**چکیده:** در دنیای امروز سنجش و ارزشیابی مفهومی متفاوت با گذشته دارد. همانگونه که مفهوم یادگیری تغییر یافته و آنچه باید در کلاس درس مورد تأکید قرار گیرد یاد دادن چگونه یاد گرفتن است. فراگیر هم چنین باید بیاموزد چگونه یادگیری و عملکرد خود را ارزیابی کند. کارپوشه یک شیوه سنجش واقعی است که به کارگیری آن ابزار مناسبی برای خودیادگیری و توانمند سازی دانش آموزان در جهت خود ارزیابی است. در این شیوه پیشرفت هر دانش آموز در مقایسه با عملکرد قبلی خودش صورت می گیرد و این سنجشی است که در فرد شوق و انگیزه پیشرفت ایجاد می کند.

اگر هدف معلم سنجش هم پیشرفت و هم رشد موفقیت یادگیرنده در موقعیت های واقعی و در طول زمان است (برای نمونه آنچه در ارزشیابی مستمر معلمان در یک نیمسال تحصیلی انجام می دهند) بهتر است از کارپوشه استفاده نماید. کارپوشه ها می توانند بخشی از مدارک پذیرش دانشگاه ها باشند و یا به عنوان سند شایستگی همراه با تقاضای کار برای کارفرمایان ارسال شوند. البته از آنجا که معلمان همواره در آموزش خود با مجموعه ای از هدف های یادگیری سروکار دارند، اغلب لازم می آید که از ترکیب چند روش برای سنجش و ارزشیابی استفاده کنند.

**واژگان کلیدی:** سنجش - سنجش عملکردی - ارزشیابی - داوری ارزشی - کارپوشه<sup>۲</sup> - خودارزیابی.

---

۱. دکترای روانشناسی تربیتی، دبیرستان نمونه دولتی الهام، منطقه هشت آموزش و پرورش تهران، ایران

Email: [faranak.namiranian@yahoo.com](mailto:faranak.namiranian@yahoo.com)

<sup>۲</sup>.Portfolio

## ۱. مقدمه

در عصر حاضر افزایش حجم دانش و اطلاعات و کهنه شدن سریع مطالب درسی، لزوم آموزش و یادگیری مداوم را به جای آموزش مقطعی ایجاب می‌کند و از سوی دیگر آموزش مداوم شیوه یادگیری و سنجش جدیدی را می‌طلبد که به کمک آن فرد بتواند بطور خودگردان، مستقل، و خلاق برای همه عمر به مطالبه دانش و استفاده از آن پردازد. یادگیرنده باید بیاموزد چگونه نسبت به کار خود بیندیشد و آن را ارزشیابی نماید (خود ارزیابی). این کار به فرد کمک خواهد کرد تا معیارهای سطح بالایی برای خود برگزیند و به این ترتیب با ادغام ارزشیابی در فرایندهای آموزشی می‌توان زمینه مساعدی برای رشد سرمایه‌های انسانی کشور فراهم آورد و دانایی را به توانایی تبدیل نمود. باید آگاهانه به استقبال تغییر رفت. در ابتدا نگاهی کوتاه به تعاریف اصطلاحات داشته باشیم.

## ۲. تعاریف‌ها

**تعریف سنجش:** سنجش<sup>۳</sup> از اندازه‌گیری و آزمودن مفهوم گسترده‌تری دارد. وقتی اندازه‌گیری صرفاً با استفاده از آزمون یا پرسشنامه انجام می‌شود آزمودن صورت می‌پذیرد. اما در سنجش وسایل و فنون مختلفی برای جمع‌آوری اطلاعات به کار می‌روند از جمله می‌توان به آزمون، پرسشنامه، مقیاس درجه بندی، فهرست واری، کار آزمایشگاهی، پروژه تحقیقی، امتحان شفاهی، تکالیف درسی، مصاحبه، مشاهده عملکرد و رفتار دانش‌آموزان در موقعیت‌های مختلف اشاره کرد (سانتروک<sup>۴</sup>، ۲۰۰۴، ص ۴۹۸).

**تعریف ارزشیابی:** ارزشیابی<sup>۵</sup> یا داوری ارزشی<sup>۶</sup> به یک فرایند نظام‌دار برای جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات گفته می‌شود به این منظور که تعیین شود آیا هدف‌های مورد نظر تحقق یافته‌اند یا در حال تحقق یافتن هستند و به چه میزانی (گی<sup>۷</sup>، ۱۹۹۱، ص ۶). یکی از ویژگی‌های مهم در ارزشیابی تعیین کیفیت است. نیتکو<sup>۸</sup> (۲۰۰۱) کیفیت را در

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی به عنوان دانش، مهارت‌ها، و توانایی‌هایی که از دانش‌آموزان پس از آموزش انتظار می‌رود تعریف کرده است.

برای نمونه معلم می‌خواهد اثربخشی روش آموزشی خود و میزان یادگیری فراگیران در درس فیزیک را ارزشیابی کند. به این منظور آزمونی تهیه و از فراگیران می‌خواهد تا به سؤالات آن پاسخ دهند (آزمودن) و با شمارش تعداد پاسخ‌های درست به آنان نمره می‌دهد. سپس براساس نمرات بدست آمده و انتظاراتی که از آنان می‌رفته است درباره مقدار یادگیری آنان و میزان توفیق خودش در دستیابی به اهداف به داوری می‌پردازد. معلم می‌توانست برای ارزشیابی دقیق‌تر علاوه بر آزمون از راه‌های دیگر نیز به جمع‌آوری اطلاعات پردازد. برای نمونه به فراگیران به صورت گروهی یک پروژه تحقیقی بدهد یا در آزمایشگاه به انجام آزمایش پردازد و نتایج کار خود را به صورت کتبی گزارش کنند. بنابراین ارزشیابی آموزشی می‌تواند بر اساس شواهد و داده‌های گوناگونی بسته به موقعیتی که با آن سروکار داریم صورت پذیرد. این شواهد و داده‌ها می‌توانند تنها کمی، تنها کیفی، و یا کمی و کیفی باشند.

به کارگیری شیوه‌های گوناگون سنجش کمک خواهد کرد تا میزانی از ذهنیت و سوگیری که در همه ارزشیابی‌ها وجود دارد کاهش یابد (نیتکو، ۲۰۰۱، ص ۸).

یکی از روش‌ها و فنونی که به کمک آنها بهتر می‌توان هم فرایند و هم فراورده یادگیری را سنجید، سنجش عملکردی<sup>۹</sup> است که به آن سنجش اصیل یا واقعی نیز می‌گویند. نظریه‌های جدید آموزش بر جنبه‌های فکری و خودنظم‌دهی یادگیرنده تأکید می‌کنند به عبارتی به اینکه چگونه یادگیرندگان دانش را تفسیر می‌کنند و به کار می‌گیرند تا مسائل پیچیده را حل کنند. این گونه مهارت‌ها با آزمون‌های عینی قابل سنجش نیستند. به گفته منتقدین آزمون‌های عینی مهارت‌هایی را می‌سنجند که در دنیای واقعی مانند ندارند و از دانش‌آموزان خواسته می‌شود سؤال‌هایی را جواب دهند یا مسائلی را حل کنند که در زندگی روزمره با آن سروکار ندارند و این کار را تنها و همچنین بدون اتکا به هیچ نوع ابزاری و در شرایط محدود زمانی انجام دهند.

<sup>3</sup>.assessment

<sup>4</sup>.Santrock

<sup>5</sup>.evaluation

<sup>6</sup>.value judgement

<sup>7</sup>.Gay

<sup>8</sup>.Nitko

<sup>9</sup>.performance assessment

اما حل مسائل مهم زندگی به وقت کافی نیاز دارد و غالباً نیازمند استفاده از منابع، مشورت با دیگران و ادغام مهارت‌های اساسی با خلاقیت و تفکر سطح بالاست (سیف، ۱۳۹۰، ص ۲۶۴).

سنجش در مفهوم جدید خود باید بتواند تمامی ابعاد یاددهی-یادگیری را بسنجد و فهم عمیقی از فرایند یادگیری در اختیار ما قرار دهد و معلم یعنی تفکر نو در ذهنی پیشرو پس گاهی باید برای تحقق اهداف طرحی نو در انداخت.

### ۳. سنجش با استفاده از کارپوشه

کارپوشه یک روش مهم سنجش عملکرد است. کارپوشه به مجموعه‌ای از کارهای یادگیرنده گفته می‌شود که نشان دهنده کوشش، پیشرفت، و موفقیت تحصیلی او در یک زمینه خاص است (مرفی و دیویدشوفر<sup>۱۰</sup>، ۲۰۰۱، ص ۴۱۵). از آنجا که مطالب موجود در کارپوشه جنبه تراکمی دارند و به هم مربوط اند و در طول یک دوره از زمان برای نمونه نیمسال یا سال تحصیلی گردآوری شده اند، در حقیقت مانند یک فیلم چگونگی پیشرفت یادگیرنده را نشان می‌دهند. کارپوشه شامل مدارک و شواهدی است که چگونگی پیشرفت یادگیرنده و گام‌هایی را که برای رسیدن به آن برداشته است شامل می‌شود. از روش کارپوشه هم می‌توان برای ارزشیابی تکوینی که در جریان آموزش معلم و یادگیری دانش‌آموزان صورت می‌گیرد استفاده کرد و از آن برای رفع نواقص روش آموزشی معلم بهره برد و هم برای ارزشیابی تراکمی به منظور تعیین آموخته‌های متراکم شده دانش‌آموزان در طول یک سال تحصیلی به قصد تعیین صلاحیت یادگیرندگان و دادن نمره و گواهینامه تحصیلی بهره برد. کارپوشه‌هایی که به منظور سنجش تراکمی به کار می‌روند مستلزم استفاده یکنواخت و هم شکل در میان دانش‌آموزان و کاربرد یک نظام داوری دقیق است و بهتر است نتایج این کارپوشه‌ها به همراه سایر روش‌های سنجش مانند آزمون‌ها و امتحانات مورد استفاده قرار گیرند ولی زمانی که هدف اصلی کارپوشه افزایش سطح یادگیری دانش‌آموزان و توانایی خودارزیابی است هیچ نگرانی در مورد

مقایسه پذیر بودن محتوای کارپوشه‌های دانش‌آموزان مختلف وجود ندارد.

انواع کارپوشه عبارتند از: بهترین کارها، مجموعه کارها، رشد پیشرفت، مهارت‌ها، سنجش شایستگی و ارتقا که براساس هدف کارپوشه انتخاب می‌شود.

### ۴. محتوای کارپوشه

به طور کلی چهار دسته گواه و مدارک زیر را غالباً در کارپوشه قرار می‌دهیم.

- کارهای انجام شده به وسیله دانش‌آموز: فعالیت‌های

دانش‌آموز در طول سال تحصیلی مانند تکالیف کلاسی

- کارهای تهیه شده به وسیله دانش‌آموز: نتایج فعالیت‌هایی که در خارج از کلاس درس انجام داده برای نمونه گزارش توصیفی او از مصاحبه با یک دانشمند محلی

- اظهار نظرهای دیگران درباره دانش‌آموز: برای نمونه معلم بعد از ارائه شفاهی دانش‌آموز یک برگ یادداشت ارزشیابانه نوشته و آن را در کارپوشه قرار می‌دهد.

- تولیدات دانش‌آموز: مانند مقاله تحقیقی یا برگه‌های خودسنجی که بر اساس ملاک‌های ارزشیابی مشخص تهیه شده اند.

کارپوشه‌هایی که به منظور ایجاد مهارت خودارزشیابی در دانش‌آموزان تهیه می‌شوند هم شامل مثال‌هایی از کارهای دانش‌آموز است که خود آنها را انتخاب کرده و هم در برگیرنده اندیشه‌ها و اظهار نظرهای او درباره کارهای خودش است. در کارپوشه هم کارهای شاخص دانش‌آموز و هم فعالیت‌های ضعیف تر او درج می‌شود که نشان دهنده تلاش او در جهت رسیدن به هدف می‌باشد. هنگامی که دانش‌آموز خود از میان مجموعه کارهایش انتخاب می‌کند که کدام را در کارپوشه قرار دهد یاد می‌گیرد در مورد کیفیت، منطقی بیندیشد و بیاموزد کارهایی که به بهترین وجه معرف دانش و توانایی او هستند انتخاب کند. مواردی که در کارپوشه‌ها قرار داده می‌شوند به عهده خود دانش‌آموز است ولی می‌تواند از مشورت معلم و دوستان نیز بهره‌گیری نماید.

کارپوشه مخصوص نشان دادن پیشرفت تحصیلی، جنبه‌های مختلف یک کار واحد را دربر می‌گیرد. مثلاً کارپوشه یک

<sup>10</sup>.Morphy & Davidshofer

پروژه تحقیقی شامل این موارد است: طرح اولیه، یادداشت‌هایی که هنگام مطالعه منابع مختلف برداشته شده اند، پیش نویس اولیه گزارش تحقیقی، ارزشیابی شخصی یادگیرنده از آن پیش نویس و اظهار نظرهای معلم و دانش‌آموزان دیگر درباره آن، نسخه اصلاح شده بعدی، گزارش و بازهم اظهار نظرهای مربوط به آن، و بالاخره نسخه نهایی گزارش (سیف، ۱۳۹۱، ص ۶۲۱). افزون بر ایجاد توانایی خودسنجی کارپوشه دارای اهداف آموزشی دیگری نیز هست از جمله: نظارت بر پیشرفت دانش‌آموز، گزارش به والدین درباره یادگیری فرزندان، انتقال اطلاعات به معلمان بعدی دانش‌آموز، ارائه کارهای دانش‌آموز به دیگران برای دریافت بازخورد، تعیین نمره درسی و ...

## ۵. کارپوشه الکترونیکی

از فناوری الکترونیکی نیز می‌توان برای سازمان دادن، ذخیره کردن، و ارائه دادن کارپوشه‌های دانش‌آموزی استفاده کرد. کارپوشه الکترونیکی می‌تواند مطالب نوشتاری، تصاویر، صدا، و ویدئو را شامل شود. با اینگونه کارپوشه‌ها انتقال اطلاعات از یک معلم به معلم دیگر یا به مدرسه دیگر به راحتی امکان پذیر خواهد بود. کارپوشه‌های الکترونیکی مشکل فضای ذخیره سازی محتوای کارپوشه و دسترسی پذیری را حل می‌کنند و قابلیت استفاده از آنها را افزایش می‌دهند. تشکیل کارپوشه‌های الکترونیکی در آمریکا به وسیله قانون شغل از طریق آموزش و پرورش مصوب سال ۱۹۹۶ اجباری شده است. هدف این قانون واداشتن مدارس دولتی به تأکید بر آماده ساختن دانش‌آموزان برای محیط‌های کار است. انتظار این است که سرانجام کارپوشه‌های الکترونیکی که دربرگیرنده تاریخچه کاملی از عملکردها، نمونه کارها و فعالیت‌های کلاسی دانش‌آموز است جایگزین ریز نمرات او بشوند. کارپوشه‌ها می‌توانند بخشی از مدارک پذیرش دانشگاه‌ها و یا به عنوان سند شایستگی همراه با تقاضای کار برای کارفرمایان ارسال شوند.

## ۶. نتیجه‌گیری

باید توجه داشت که هر روش سنجش و ارزیابی محاسن و معایب خاص خودش را داراست و هیچ روشی کامل نیست و نباید از آن برای سنجش تمامی هدف‌ها استفاده کرد. برای

نمونه اگر قصد معلم سنجش دانش امور واقعی و یادآوری آن توسط دانش‌آموزان است، آزمون‌های عینی شیوه مؤثری هستند اما اگر می‌خواهد درک و فهم یادگیرنده را در یک موضوع خاص و در یک مقطع زمانی بسنجد بهتر است از آزمون‌های تشریحی یا سنجش عملکردی استفاده کند و اگر می‌خواهد هم پیشرفت و هم رشد موفقیت یادگیرندگان را در موقعیت‌های واقعی و در طول زمان سنجش کند بهتر است از کار پوشه استفاده نماید. زیرا استفاده از این روش به یادگیرندگان کمک می‌کند تا مسئولیت انتخاب هدف را برای خودشان بپذیرند و بر جریان پیشرفت نظارت داشته باشند. به علاوه با این روش هم می‌توان سنجش کرد و هم آموزش داد. اما از آنجا که معلمان همواره در آموزش خود با مجموعه‌ای از هدف‌های یادگیری سروکار دارند اغلب لازم می‌آید که از ترکیب چند روش استفاده کنند. هیچ یک از انواع سنجش به تنهایی نمی‌تواند تمامی اهداف و خواسته‌های موجود در یک نظام آموزشی- تربیتی را برآورده سازد. این اشتباهی اساسی است که ما از یک نوع سنجش برای رسیدن به تمامی اهداف تربیتی خود استفاده کنیم و البته یادمان باشد که معلم یعنی تفکر نو در ذهنی پیشرو و باید برای تحقق اهداف گاهی طرحی نو درانداخت.

## منابع

۱- سیف، علی اکبر. (۱۳۹۱). اندازه‌گیری، سنجش و ارزشیابی آموزشی (ویرایش ششم). تهران: نشر دوران.

۲- سیف، علی اکبر. (۱۳۹۱). روانشناسی پرورشی نوین (ویرایش هفتم). تهران: نشر دوران.

4- Gay, L. W. (1991). Educational evaluation and measurement (2<sup>th</sup> ed.). Maxwell Macmillan, International.

5- Murphy, K. R. & Davidshofer, C. O.

(2001). Psychological testing: Principles and applications (5<sup>th</sup> ed.). Prentice- Hall International.

6- Nitko, A. J. (2001). Educational assessment and evaluation (3<sup>rd</sup> ed.). New Jersey: Merrill, Prentice- Hall.

psychology. New York: Wadsworth.

7- Santrock, J. W. (2004). Educational

# **Portfolio is the best form for continuum evaluation**

DR. Faranak Namiranian

Elham high school, Tehran, Iran

**Abstract:** Evaluation in modern period and modern systems of education is more different than before. Like changing the meaning of learning as well that means learning how to learn.

Portfolio is a new and modern type of evaluation that student learn how to self-evaluation. In this method student compare with him/herself and progress of he/she will be monitored by him/her.

Portfolio also can be a document for entering the university and etc in future.

Key word: portfolio, assessment, evaluation, self-evaluation

Email: [faranak.namiranian@yahoo.com](mailto:faranak.namiranian@yahoo.com)

Tel: 09127947392